

SVENSKA JERUSALEMSFÖRENINGENS TIDSKRIFT

ÅRGÅNG 112 – MARS 2013 – NR 1

Sara – sekulariserad smålandstös blev ortodox judinna. Foto: LM Adrian.

sidan 4

Ur innehållet:

Vackraste vyn över Jerusalem -

Dominus Flevit-kyrkans altartavla

sidan 9

Juden Jesus – utställning i Stockholm

sidan 12

Jan-Olof Johanssons nya Pilgrimsbok

sidan 15

Kristen följeslagare: Vänner och initiativtagare:

sidan 16

Vad är svenska Jerusalemsföreningen?

Svenska Jerusalemsföreningen grundades 1900 och har sedan dess varit verksam i Jerusalem och Betlehem genom skolor och sjukhus.

I dag driver föreningen Den Gode Herdens skola för 400 palestinska flickor från förskola till studentexamen. Skolans namn är Den Gode Herdens svenska skola. Mer än 60 procent av driften betalas via gåvor från enskilda svenskar, stiftelser, fonder, kollektor och fadder gåvor.

Jerusalemsföreningen äger, underhåller och upplåter en sjukhusbyggnad, också i Betlehem, till den palestinska hälsovårdsmyndigheten. Biskop Jan-Olof Johansson är ordförande.

Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift utkommer med fyra nummer per år. Du som inte får tidskriften hem till dig men vill ha det, kan meddela detta på sjs@brevet.nu eller sätt in en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen på pg 2069-3 eller bg 401-3330 och ange på talongen "ny medlem".

Medlemsavgiften i Svenska Jerusalemsföreningen är 150 kr/år.

Tre ben

Svenska Jerusalemsföreningen vill genom skolverksamheten:

- stärka kvinnans ställning genom att erbjuda kvalificerad undervisning för flickor och rusta dem för att ta ansvar i det lokala samhället
- bidra till fred och försoning och erbjuda såväl kristna som muslimska flickor i Betlehemsområdet undervisning. Om flickor har varit bänkkamrater i upp till tolv år, menar Jerusalemsföreningen, att man därmed har byggt broar över religions- och kulturgränser som leder till förståelse för varandra i en region där dessa kontakter inte är alltför vanliga
- stärka den kristna minoriteten i Jesu egen födelsestad.

Beställ boken om Den Gode Herdens skolas första rektor – och om Jerusalemsföreningens historia

Boken *En svensk i Jerusalem* kostar 200 kr. Sätt in pengarna på pg 2069-3. Ange "Signeboken". För varje tiotal exemplar som beställs, skickas en bok med gratis!

Utställningen om Signe Ekblad och om föreningens arbete i Jerusalem och Betlehem finns för närvarande i Norrköping (se adress Jonas Agestam på sista sidan!) och kommer senare att visas på andra platser.

Innehållsförteckning:

Ordföranden har ordet: <i>Hur många Jesus har vi egentligen?</i>	3
Sara – sekulariserad smålandstös blev ortodox judinna	4
Bokrecension: <i>Det dagliga livet som palestiniere och kristen</i>	8
J-O Aggedal: <i>Dominus-Flevit på Olivberget – kyrkan där Herren grät</i>	9
Anna Karin Hammar: <i>Juden Jesus – utställning i Stockholm</i>	12
<i>Pilgrimsbok för färd i heligt land</i>	15
Kristen följeslagare: <i>Vänner och initiativtagare</i>	16
Årsmöte i Stockholm	20
Efterlysning: <i>filmen en svensk i Jerusalem</i>	21
<i>Gåvoredovisning</i>	22
<i>Gåvosammansättning</i>	22
<i>Faddertalong</i>	23
<i>Adresser</i>	24

Ordföranden har ordet

Hur många Jesus har vi egentligen?

Det är inte bara julen som firas flera gånger varje år i Det heliga landet. Det gäller påsken också. I Jerusalem firas påsk tre gånger om året. Den judiska påsken firas den 14:e dagen i vårmånaden Nisan då det alltid är fullmåne. Det judiska året är nämligen månår.

Den kristna påsken kom från början att firas söndagen därpå då Jesus uppstod söndagen efter den judiska påsken.

Sedan blir det mer komplicerat. Det handlar om byte av kalendrar. Från den julianska till den gregorianska och att öst och väst inom kyrkan inte följde varandra. Därför lever vi med olika kalendrar i kyrkorna i världen. Men det krävs en lång och utredande artikel att förklara detta.

Nu är det dock en ändring på gång när det gäller tidpunkten för den kristna påsken i Det heliga landet. Som en följd av det minskade antalet kristna i Det heliga landet förs man närmare varandra och de ekumeniska initiativen ökar. Ett sådant gäller just tidpunkten för firandet av påsken.

Gemensam påsk

Från och med i år ska kyrkorna fira gemensam påsk och man kommer att göra det enligt den julianska, gamla, kalendern. Undantagna är dock i år kyrkorna i Jerusalem och Betlehem men nästa år är även de med. Fast då är det ett sådant år då tidpunkten för påsken ändå sammanfaller, 20 april, varför detta ekumeniska initiativ märks tydligt först 2015.

Detta kan synas både invecklat och mindre viktigt, åtminstone för oss, men på plats är detta steg betydelsefullt.

I en tid då kristna lämnar landet på grund av den rådande situationen blir ett gemensamt påskfirande en starkare manifestation av både enhet och närvaro. En präst berättade att en muslim frågat angående firandet av de kristna högtiderna på olika tidpunkter:

Hur många Jesusar har ni egentligen i kyrkorna?

Att man enas om den gamla kalendern och att Vatikanen står bakom detta betyder också mycket för den lokala palestinska kristna medvetenheten då inflytandet från väst varit både starkt och dominant.

Ett par av de lutherska församlingarna, i Ramallah och Beit Jala, har redan firat påsken enligt denna gamla ortodoxa tradition för att manifestera den lokala kristna enheten.

Den gemensamma kristna påskdagen även i Jerusalem och Betlehem blir den 12 april 2015.

Kanske barnen i familjer där föräldrarna tillhör olika kyrkor tycker att de förlorar. De har ju fått påskägg två gånger varje år. Liksom flickorna på vår skola. Men det kan lösas med att de får ett extra stort påskägg. Som ett tecken på liv och hopp skulle det passa särskilt väl just i Betlehem.

Glad Påsk!

■
Jan-Olof Johansson
Biskop, ordförande

Sara – sekulariserad smålandstös som blev ortodox judinna

– Jag har alltid varit intresserad av andra kulturer När jag mötte judisk tradition kände jag liksom att jag det var här jag ville höra hemma. Nu när jag hör hemma här känner jag att det är en nåd, att jag vaknar varje morgon och är tacksam.

Sara Yarden, född Wijkander, är från Ingelstad, söder om Växjö, 38 år, fem-barnsmamma och sedan 2005 bosatt i södra Jerusalem. Hon konverterade 2003 hos en rabbin i Malmö till judendomen, mötte Ophir, en amerikanskfödd jude, och flyttade till Israel

Så kan man beskriva hennes livslopp, hittills, i korthet.

Men bakom denna snabba exposé över hennes liv, döljer sig en oerhört intressant utveckling; från hyfsat sekulär svensk, till starkt övertygad troende, insatt i en flertusenårig tradition.

– Mina tre bröder är adopterade från Colombia och är mörkhyade. Det gjorde att jag mycket tidigt kom att engagera mig i antirasistiska rörelser i Växjö. Vi hängde på Café Broqvist och filosoferade och ville göra världen bättre, berättar Sara.

Gymnasietiden sammanföll med Kuwaitkriget och det öppnade Saras ögon för den arabiska världen. Studier i arabiska i Amman, islamologi i Lund, resor i

Hela livet är en manifestiton av Gud. "Torah", läran och "halakha", lagen, är ett sätt att tränga in i Guds vilja med våra liv. Foto: LM Adrian.

Egypten och speciellt till Kairo, "världens mest livsbejakande stad" gjorde henne nyfiken på att tränga in i mellanösterns komplicerade förhållanden.

Väl hemma igen läste Sara in i en jur.kand.-examen och satt ting i Helsingborg.

– Men då hade Israel och det judiska börjat fascinerar mig. Jag mötte sådant extremt judehat på vissa håll i arabvärlden, samtidigt som jag minns en grupp judar stå på berget Nebo (liksom Moses en gång), be och rikta blickar mot Jerusalem. Det gjorde mig nyfiken och jag beslöt mig för att åka över till Israel,

Och det var en resa som kom att förändra Saras liv; hon bestämde sig för att så snart som möjligt återvända till Jerusalem. Tillfälle kom när hon fick stipendium till Hebrew University i Jerusalem. Där studerade hon judisk, muslimsk och kristen familjerätt samtidigt med sionistisk idéhistoria.

Jag fastnade för det judiska

– Jag blev helt enkelt fast! Dessa ändlösa diskussioner bland rabbiner där den ena övertygelsen inte utesluter den andra; där majoritetsuppfattningar lever sida vid sida med minoritetsuppfattningar gjorde mig så nyfiken att tränga längre och längre in i det judiska, berättar Sara inte så lite upprymd, där jag möter henne på ett café på det nya affärscentret Mamilla utanför Jaffaporten i Jerusalem.

Hon har just lämnat sina barn 8, 7, 4 och 2 år i skolan och på dagis, och ska gå på en utgrävning vid den lutherska kyrkan, när hon tar en lång frukost med mig vid Jaffaporten.

Här får jag en meningsfull vardag

– Här i Jerusalem blir min vardag meningsfull. Gud är i vardagen. Jag är insatt i en flertusenårig tradition. Jag ber böner som skrevs ner för tusentals år sen och jag vet att jag är en del av Guds plan med människan.

– Det är också fascinerande, fortsätter Sara, att judendom fortsätter att utvecklas. Det tar inte slut med det ni kallar Gamla Testamentet; det var där det började.

– Bara meningen att "Gud talade till Moses" ger ju utrymme för att Moses missuppfattade, kanske inte skrev ner allt, kanske la till... Tänk vad fascinerande att ta del av alla dessa rabbiners tolkningar och få göra dem till mina, säger Sara och ler med hela ansiktet.

Begränsar det judiska?

Jag frågar om hon upplever att det judiska begränsar henne

– Nej, inte alls. Det tillför något till mitt liv, det tar inte bort! För mig är det inte något negativt att följa regler. För mig är det att lita till sin tro om man omvandlar den i handlingar. Jag känner till 300 procent att jag valt rätt när jag valt den judiska traditionen, även om det innebär att jag till exempel inte åker bil på sabbaten eller tänder eld, inte blandar kött- och mjölkprodukter etc., något som kanske vid första anblicken kan framstå som begränsande.

Och Sara berättar, leende, när hennes bror skulle gifta sig i Växjö domkyrka en lördag och klockan närmade sig 14 när akten skulle börja. Alla gäster var på plats, utom Sara och Ophir; de hade gått sju kilometer eftersom det var sabbat. Precis när brudmarschen började kom de.

Varför kunde du inte åka buss eller bil, inte ens i Sverige?, frågar jag.

– Sabbaten är en oas i tillvaron, en messiansk tid i tiden, en förglimt av paradiset,

en plats, en tid av shalom, fred. Och Gud har gett oss regler som en hjälp för oss att följa, säger Sara som verkar allt annat än förtryckt eller begränsad.

Jag skulle velat haft det som du...

Jag berättar om min egen familjetradition med tämligen konservativ kristen tolkning, även kring hur söndagen skulle firas och berättar att jag nu upplever mig positivt befriad, med bibehållen tro.

Men Sara svarar:

– Jag hade inte haft något emot att växa upp så! Mitt barndomshem var tämligen sekulariserat, men jag gick i miniorer och sjöng i kör och blev intresserad av religion.

I Lund fortsatte Sara sitt sökande, gick i bibelstudiegrupper i Ad- Fontes-rörelsen, lärde sig "de fria bönernas fascination", vilket hon tagit med sig in i den judiska tron.

Artikelförfattaren Lars Micael Adrian möter Sara Yarden.

Hela livet är en manifestation av Gud

– Hela livet är en manifestation av Gud. "Torah", läran och "halakha", lagen, är ett sätt att tränga in i Guds vilja med våra liv. Tron sitter inte bara i hjärta och hjärna utan finns i vardagen. Gud är det yttersta, Gud är begynnelsen, Gud är en kraft, Gud är en princip, säger Sara med en ödmjuk övertygelse.

– Detta gjorde det svårt att leva som utövande judinna i Sverige; här i Jerusalem är det så mycket lättare att följa traditioner, högtider och speciellt sabbat. Här i Israel lever judendomen och därför trivs jag.

Är du regelstyrd eller har du kvar den fria viljan att välja?, frågar jag.

Och Saras svar är tvetydigt:

– Jag tror att Gud har gett alla människor en fri vilja. Vi ställs dagligen inför mer eller mindre svåra beslut. Men jag tror att om jag följer det som står i Torah kommer jag att göra bra val och få ett meningsfullt liv. Inte för att jag tror att Gud kommer att straffa mig om jag inte gör det, snarare därför att jag vet att jag får ett bra liv om jag följer Torah. Judendomen manar oss dock till att tänka, att analysera vad Torah menar.

– Här kommer vi tillbaka till de ändlösa diskussionerna och många uttolkningarna och den så oerhört rika traditionen. Det handlar inte om att bara stillatigande lyda. Gud kan kanske snarare sägas vara någon man argumenterar med – se bara på Abraham i veckans Torah-avsnitt som vi läste i synagogan i lördags, när han förhandlar med Gud om antalet rättfärdiga människor i Sodom! Denna komplexitet fascinerar mig. Det finns alltid mer att tränga in i.

– Bibelorden finns där hela tiden, i vardagen, i det hebreiska språket. Det känns bara så otroligt rätt att leva som judinna, att lära mig de uråldriga böerna. Det är helt enkelt en nåd att få leva detta liv, att få tränga in i denna tradition.

Vad betyder Jesus för dig?

Sara går nu på en studiecirkel om "Den judiske Jesus" med både judiska och kristna

Mitt barndomshem var tämligen sekulariserat, men jag gick i miniorer och sjöng i kör och blev intresserad av religion. Foto: LM Adrian.

deltagare. För mig är det jättespännande att närma mig Nya Testamentet igen – fast den här gången ur ett judiskt perspektiv, säger Sara och fortsätter:

– Jesus levde i en ytterst spännande tid, i slutet på det andra Tempelns tid, när det som blev dagens judendom började ta form. Hans röst är en av många, tillsammans med t ex fariséerna, i en diskussion om i vilken riktning judendomen skulle gå.

– Kanske kan man säga att Jesus var en rabbin, men hans tolkningar kom att hamna utanför det som blev den judiska traditionen. Ändå är det intressant att läsa Nya Testamentet med judiska ögon, det är som en ögonvittnesskildring av en oerhört viktig och formativ period i vår historia. Vissa av berättelserna och parallellerna finns i den judiska traditionen också, om än med en annan innebörd ibland.

Palestinskt och israeliskt

Familjen Yarden har medvetet låtit sina barn gå i en blandskola med muslimska, kristna och judiska barn.

– Jag vill att mina barn ska lära känna också våra palestinska grannar, berättar Sara och fortsätter:

– Jag lider med palestinierna över hur de blir behandlade av den judiska staten, över att bosättningarna på Västbanken komplicerar bildandet av två stater, den palestinska och den judiska, och fortsätter:

– Stadsdelen Davids stad (ett palestinskt område nära Gehenna och västra muren som israeliska bosättare nu vill bebygga) det är också Silwan, det arabiska namnet på området. Gud har inte gett israeler ensamrätt att bo här.

– Båda folken har rätt till landet, avslutar Sara innan hon går vidare för att se utgrävningarna vid den lutherska kyrkan i Gamla stan. ■

Lars Micael Adrian

Det dagliga livet som palestinier och kristen

”Huset där jag växte upp låg bara ett stenkast från Gravkyrkan, tre minuters promenad från Klippdomen och bara fem minuters promenad från Västra muren. Runt hörnet låg den lutherska Erlöserkirche där jag som yngling upplevde den evangeliska lärans dragningskraft”, skriver biskop Munib Younan i sin senaste bok *Our Shared Witness. A Voice for Justice and Reconciliation*.

Munib Younan är född år 1950 i Jerusalem gamla stad i det område som kallas *Muristan*.

Munib Younans föräldrar hade år 1948 fått lämna allt och sökt skydd i Jerusalem under det som palestinerna kallar *al-Nakba*, katastrofen, och som israelerna kallar frihetskriget.

I samma område bedrev Svenska Jerusalem-föreningen genom Signe Eklblads försorg barnkrubba och soppkök för fattiga mödrar med småbarn under de svåra åren på 1940-talet.

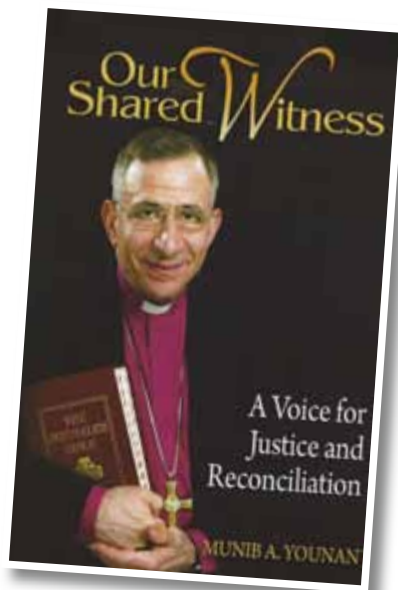
Younan har vuxit upp som palestinsk flykting, en verklighet som han delar med miljoner andra palestinier och som påverkar hans gärning som präst och som biskop. Det dagliga livet som palestinsk kristen påverkar den teologi som kommer till uttryck i *Our Shared Witness*. En teologi som samtidigt som den är kontextuell är universell.

Fred, rättvisa och försoning är ständigt återkommande teman hos palestinska kyrkoledare, så även i *Our Shared Witness* som är en samling essäer, tal och predikningar. Boken talar om Younans liv och gärning men också om den lutherska kyrkans ställning i regionen. Younan är en brobyggare, en försoningens ambassadör och en profetisk röst som ropar för att världen ska lyssna.

För Svenska Jerusalem-föreningens medlemmar är Younan kanske mest känd som ordförande i skolstyrelsen för Den Gode Herdens svenska skola i Betlehem. För andra är han kanske mera känd som biskop för den evangelisk-lutherska kyrkan i Jordanien och Det heliga landet (ELCJHL) samt president för Lutherska Världsförbundet (LWF).

Trots palestinernas nuvarande situation tror den palestinske biskopen på dialog mellan palestinier och israeler och mellan de tre monoteistiska religionernas företrädare, judar, muslimer och kristna. Han uttrycker ett hopp om fred och god vilja avseende inför Det heliga landets framtid.

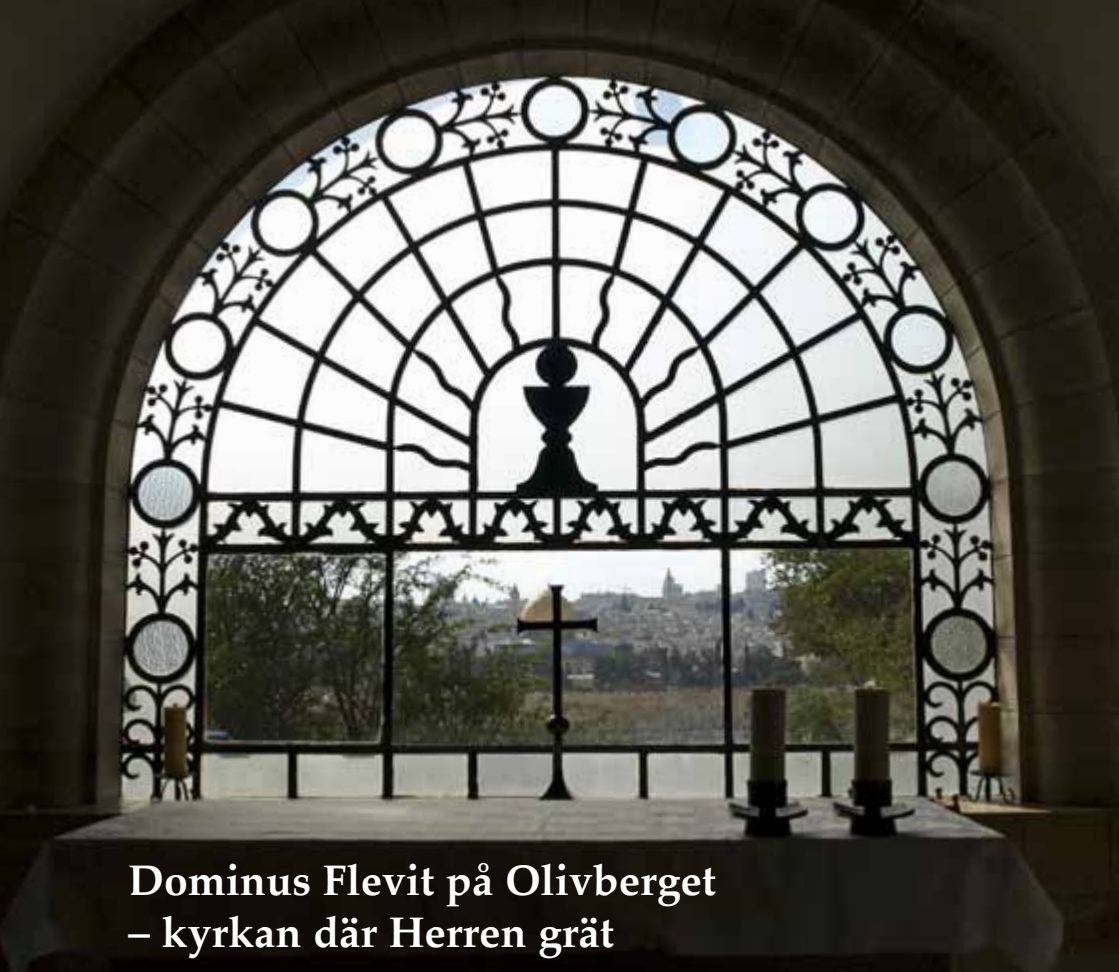
Gott för Den Gode Herdens svenska skola att ha en ordförande för skolstyrelsen som tror på framtiden. Ett gott föredöme för flickorna på skolan! ■

Kristina Lindström, präst i Lund

Younan, Munib A: Our Shared Witness. A Voice for Justice and Reconciliation. Lutheran University Press, Minneapolis. 2012.

Dominus Flevit på Olivberget – kyrkan där Herren grät

Med en fantastisk utsikt över Tempelberget ligger Dominus Flevit, ett av den italienske arkitekten Antonio Barluzzi's (1884-1960) många mästerverk i det Heliga Landet.

Kyrkan är enligt traditionen byggd på platsen där Jesus föll i gråt över Jerusalem. Evangelisten Lukas berättar: "När han kom närmare och såg staden började han gråta över den och sade: 'Om du denna dag hade förstått, också du, vad som ger dig fred! Men nu är det fördolt för dig. Det skall komma en tid då du får se dina fiender bygga vallar runt dig och omringa dig och ansätta dig från alla håll. De skall slå dig och ditt folk till marken, och de skall inte lämna sten på sten, eftersom du inte förstod att tiden var inne för Guds besök'" (Luk 19:41-44).

Platsen

Den som vandrar ner från Olivberget mot Alla Nationers kyrka i Getsemane och Kidrondalen har på sin vänstra sida den judiska begravningsplatsen och på sin

högra sida trädgårdsområdet där franciscanernas Dominus Flevit och den rysk-ortodoxa Maria Magdalena ligger. Mellan åren 1953 och 1955 gjorde franciskanerna utgrävningar då man hittade gravar från tiden för andra templet (500-talet f. Kr.) och inte mindre än trettioåtta gravar från bysantinsk tid (330-362 e. Kr.), samt en större begravningsplats som användes från år 136 f.Kr. till år 300 e.Kr.. Vid utgrävningarna år 1954 av den bysantinska kyrkan hittades en golvmosaik som idag ligger som en vacker ingång till Barluzzi's kyrka. Golvmosaiken består av en romb formad med korsande cirklar, vilka visar bilder av frukter, blad, blommor och en fisk samt en grekisk inskription.

Från urkyrkans tid har platsen pekats ut som platsen där Herren grät över Jerusalem. Förutom ett tidigt kapell och en bysantinsk kyrka har en korsfararkyrka funnits på platsen. Under en stor del av den ottomanska epoken (1517-1918) fanns här en moské, vars främsta användningsområde tycks ha varit som skola. År 1891 försökte franciskaneran köpa området, vilket inte beviljades. Dock fick man tillstånd att bygga ett litet kapell.

Barluzzi's kyrka

Barluzzi hade under flera år arbetat med skisserna för en kyrka på platsen där Jesus grät över Jerusalem. Han var drygt 75 år och nästan blind när kyrkan år 1954 färdigställdes. Trots sina synproblem förlorade han aldrig sina visioner. Med full kraft och beslutsamhet genomförde han arbetet med en av de märkligaste kyrkobyggnaderna i Mellanöstern.

Såväl dagens kyrka som tidigare kyrkor på platsen är orienterade mot väster med utsikt över Tempelplatsen, som ett vakande öga över staden. Kyrkans yttre består av vitmålade stenväggar. Formerna är mjuka och smälter väl in i den omgivande trädgården trots att byggnaden i sig är en sluten ark. Kyrkobyggnaden är full av symbolik. Inspirerad av Jesu tårar framträder den avlånga och elliptiska droppformade kupolen i mitten av ett kors med fyra armar. I den längsta korsarmen finns altaret i väster och ett stort välvt fönster. Fönstret i väster är den viktigaste detaljen för Barluzzi då han genom att skapa ett panoramafönster, fullt av symboler och med Tempelplatsen i fokus, önskade att besökarna ska inta samma riktning och sinnesstämning som Jesus hade när han såg ut över Jerusalem och föll i gråt. Panoramafönstret är i sig själv ett konstverk där den helt centrala symbolen är kalken över vilken en oblat är placerad. Rakt under står det nakna korset. En utdragen törnekrans skiljer fönstrets övre del från den undre delen. En bård av steriliserade liljor, symbolen för Jesu mor Maria, omramar fönstrets yttre ram.

På det fristående altarets framsida framför panoramafönstret finns en modern mosaik förställande hönan som samlar sina kycklingar efter Jesu ord: "Jerusalem, Jerusalem, du som dödar profeterna och stenar dem som blir sända till dig. Hur ofta har jag inte velat samla dina barn så som hönan samlar sina kycklingar under vingarna, men ni ville inte" (Matt 23:37). ■

Jan-Olof Aggedal, prost och teol doktor, Lund

Gamla stan med klippmoskén och lutherska kyrkan är i blickfånget på Dominus Flevit-kyrkans altartavla på Olivberget. Foto: J-O Aggedal.

En utställning på Judiska museet

När Judiska museet i Stockholm öppnar dörrarna för "världens mest berömde jude" (citat från museichefen Yvonne Jacobson) andas initiativet försoning.

Utställningen *Juden Jesus* hade kanske inte varit möjlig i ett mera frostigt klimat än den judisk-kristna dialogen i Sverige kan erbjuda. Tillsammans med kristna sakkunniga har museet inbjudit till återerövrandet av Jesus som jude bland både kristna och judar.

Var slutar berättelsen?

Det finns en kompromiss i utställningen som jag känner mig ambivalent till. Berättelsen slutar med Jesu död på korset. Något annat vore inte möjligt i ett judiskt sammanhang menar utställningskommittén. Kanske hade det ändå varit möjligt att säga att för kristna lever Jesus som den uppståndne Kristus? Och att majoriteten av världens judar gör halt vid Jesu död? Eller så är det helt enkelt klokt att stanna vid det som man är överens om, åtminstone i stora drag. Bedömningarna från kristet håll har gjorts av domprosten Åke Bonnier, innan han blev biskop i Skara, av docenten i Nya testamentets exegetik, Tord Fornberg, och av docenten i judaistik, Göran Larsson.

Eftersom inga historiska detaljer går att koppla direkt till Jesu liv får utställningen illustreras med hjälp av associativa element. En av de starkast talande bilderna utgörs av ett hälben och ett spik som påminner om hur en korsfästelse kunde gå till. Det är en bild av det enda arkeologiska bevis som har återfunnits till stöd för att människor avrättades genom korsfästelse i Jesu tid.

Var börjar berättelsen?

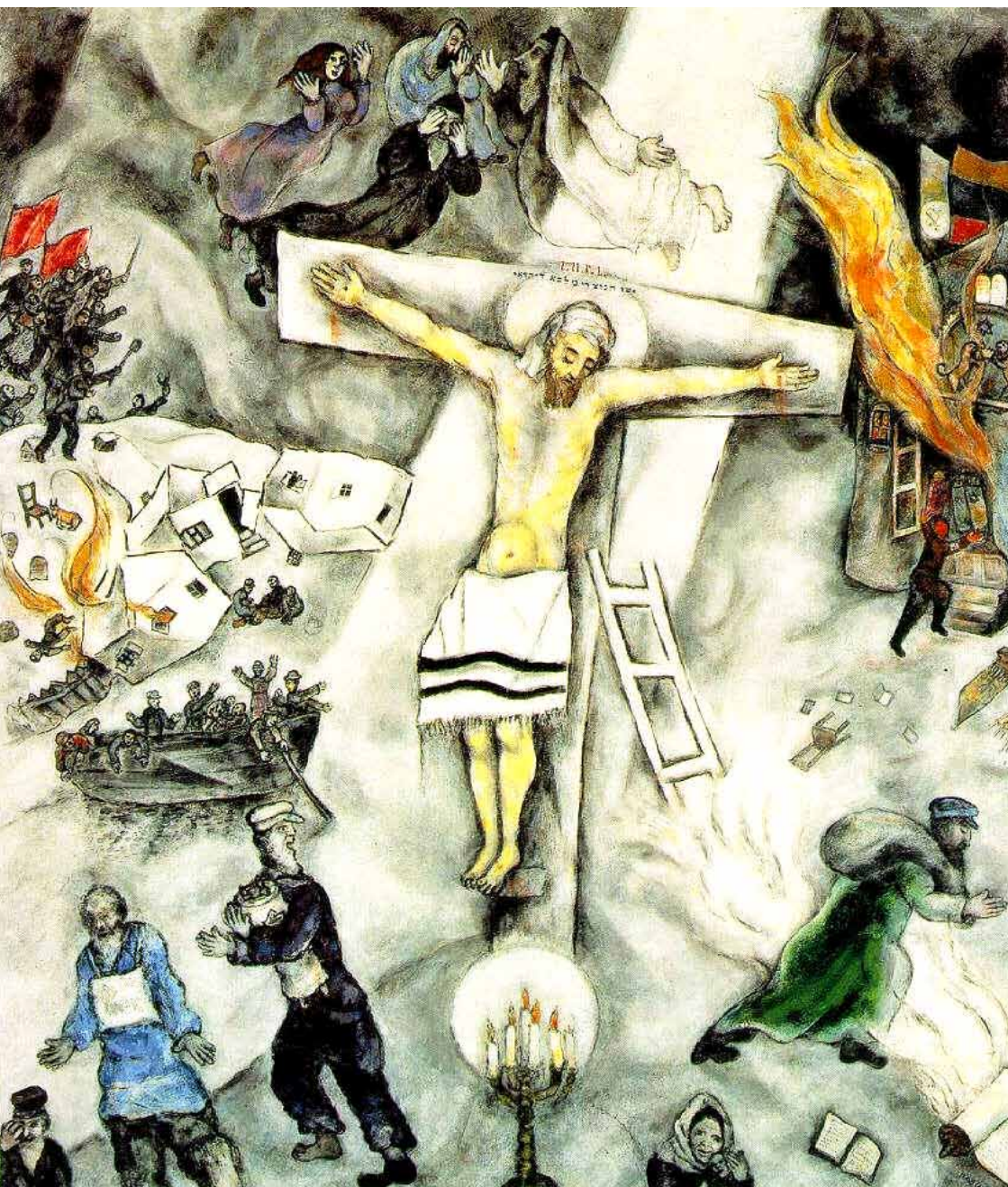
I ett inspelat videosamtal mellan överrabbinen emeritus, Morton Narowe, Tord Fornberg och Åke Bonnier, finns många intressanta infallsvinklar på berättelsen om Jesus. Föddes han i Betlehem eller Nasaret? Morton Narowe håller på Nasaret och Tord Fornberg på Betlehem medan Åke Bonnier säger sig inte vara någon "platsfundamentalist". Tre personer och tre åsikter, helt i enlighet med den judiska traditionens större betoning på frågor än på svar.

Utställningen, som enbart omfattar ett rum i museets ganska trånga lokaler på Hälsingegatan 2 i Stockholm, börjar emellertid med något annat. Det är en reproduktion av Marc Chagalls "White Crucifixion" målad 1938 som en protest och ett tidsdokument över hur judarna förföljdes i Europa i samtid och i de många tidigare pogromerna. Det är juden Jesus på korset, iklädd bara en judisk bönesjal. Så är förföljelsen av judarna den berättelse som ligger under hela utställningen och som först i vår tid har fått en annan gestaltning genom den i vårt land livaktiga judisk-kristna dialogen.

Utställningen *Juden Jesus* pågår till den siste september.

Den mera omfattande utställningsboken har flera intressanta artiklar om situationen i det forntida Palestina, som kan belysa den judiske Jesus politiska och

White Crucifixion av Marc Chagall, finns att beskåda på Art Institute of Chicago, visar lidandet som Jesus och det judiska folkets lidande utsatts för.

Museichefen Yvonne Jacobson och docenten Göran Larsson vid invigningen av utställningen Juden Jesus på Judiska museet i Stockholm.

kulturella kontext. Inte minst gör den upp med den ödesdigra myten att det skulle ha varit judar som dödade Jesus. Den nutida Jesus-forskningen på judiskt håll har mycket att bidra med till förståelsen av Nya testamentet och detta redogör Göran Larsson förtjänstfullt för i ett av sina många bidrag. Inte minst utställningens texter är sprungna ur hans hand.

Själv har jag sett utställningen två gånger. Och jag slås av att den så tydligt påminner mig om att jag är kristen. Det är den levande Jesus Kristus som möter i sina minsta systrar och bröder världen över som är intressant och utmanande. Den blott historiske Jesus hade inte haft så mycket att ge. ■

*Anna Karin Hammar
Präst och teol.dr.*

Pilgrimsbok för färd i heligt land

En ny och bearbetad upplaga av Pilgrimsbok för färd i heligt land kommer nu under påsktiden ut på Verbums förlag.

Det är Svenska Jerusalemsföreningens ordförande Jan-Olof Johansson som är författare till boken som är en behändig bok att ha med sig under resan till Det heliga landet.

De vanligaste platserna finns med och för varje plats finns en kort sammanfattning av fakta, en bibeltext, en psalm samt några tankar och en bön.

Boken innehåller också lite om land, folk och språk liksom en tidsaxel där större historiska händelser finns angivna. En översiktskarta finns också med.

Förutom korta andakter för varje station på Via Dolorosa finns också ordning för morgon- och aftonbön och pilgrimsmässa.

Tanken är att varje deltagare i en pilgrimsresa ska ha boken som också kan användas som andaktsbok även för den som inte reser med utan är hemma.

Boken är illustrerad med flera vackra färgfotografier. ■

Vänner och initiativtagare

Reserapport från Västbanken

Förväntningar att en lösning av konflikten mellan Israel och Palestina ska nås är inte höga bland de människor jag möter och får tillfälle att reflektera med. Det pyr inte av förhoppningar, däremot fångar ordet och hälsningen "Inshallah" ("om Gud vill") in både tilltro och hopp.

Men orkar man alls förvänta sig något efter 45 års ockupation med ofriheter, godtycke och förnedranden – och en aggressiv bosättningspolitik från ockupationsmaktens sida? Vem kan öka förväntningarna om en bättre vardag?

Som ekumeniska följeslagare möter vi inte sällan direkta förväntningar att vi ska kunna lösa problem i vardagen. Och några få klarar vi, men mest betydelsefullt är vår närvaro och därmed insikten att andra människor bevittnar ockupationens inhumaniteter. Kommer en framtida israelisk politik att vända förväntningarna eller kan den palestinska myndigheten och den politiska administrationen av Gaza samla palestiniernas positiva förväntningar? Eller handlar allt om världspolitik och dess utveckling i Mellanöstern? Vågar omvalde president Obama konfrontera t.ex. bosättningspolitiken under sin andre presidentperiod? Viktiga frågor, men låt mig spegla förväntningar och initiativ på ett annat sätt.

I mitten av oktober lyssnade hela gruppen av följeslagare på Sam Bahour². Sam är affärsman inom telekom och byggtreprenör, född i Ohio, USA, av palestinska föräldrar. I samband med det första Osloavtalet 1993³ inspirerades han att vara

Artikelförfattaren Kenneth Kimming har varit följeslagare på Västbanken under tre månader.

Eleverna på den gode Herdens svenska skola ställer upp för gemensam inmarsch till lektioner. Foto: LM Adrian.

med att bygga upp ett samhälle och en ekonomi i Palestina, sida vid sida med Israel. Han flyttade till Ramallah på Västbanken som palestinsk amerikan och reste var tredje månad under 13 års tid till Jordanien för att förnya sitt turistvisum. "Jag åkte över till Jordanien och tog en kopp kaffe under tiden tillståndet förnyades", berättade Sam.

Men 2006 fick han en stämpel i passet där Israel på arabiska, hebreiska och engelska klargjorde att det var hans sista visum; dessutom bara för en månad. Han ställdes inför valet att återvända till USA med sin familj men utan sin affärsverksamhet eller att utan sin familj fortsätta sina affärer - eller att fortsätta vänta "illegalt" på det palestinska ID han sökte när han flyttade till Västbanken.

Israels ensamkontroll

Sams slutsatser har blivit att Osloavtalet inte inneburit någon skillnad i Israels ensamkontroll över gränser och tillstånd att passera för att knyta affärskontakter och därmed förnya den palestinska ekonomin. Och inte heller i kontrollen över frekvenser för telekommunikation. "Osloavtalet anger 6 oberoende frekvenser för Palestina, men efter två års kamp tilldelades vi efter stora kostnader 2,5 linje på Israels villkor", berättade Sam.

"Amerikanska judar eller judar från alla andra länder i världen kan flytta till Israel och automatiskt få medborgarskap. Tusentals amerikanska judar flyttar in eller lämnar frivilligt Israel för att leva sina liv i illegala israeliska bosättningar mitt på Västbanken. Men palestinier, vars familjer levt här i århundraden har inte samma rättigheter. Jag behöver ett tillstånd från Israel för att leva med min palestinska familj i min farfars hus på Västbanken. Jag behöver söka tillstånd för att resa, jag behöver en skriftlig inbjudan för att göra affärsbesök och jag behöver ett särskilt affärskort,

Kenneth Kimming var ofta på besök på Den gode Herdens svenska skola när han var följeslagare i slutet av förra året. Foto: LM Adrian.

Palestinsk censur

Mashhour slutade som minister därför att han menade att den palestinska myndigheten inte är tillräckligt transparent. "Man stängde ner webbsidor som var kritiska mot regimen"⁵. Mashhour uttrycker också besvikelse över att den israeliska regeringen aldrig införde överens-kommelser i Osloavtalet och ger exempel från sina ansvarsområden. Bötespengar från en palestinsk bilförare stoppad av israelisk polis, skulle gå till palestinska myndigheten men behålls i Israel och Israel bestämmer ensamt över bilimporten till Palestina. Inom telekomsektorn har 120-150 miljoner US\$ inte kommit palestinerna till del, eftersom Israel behållit all kontroll över frekvenser och inte levererat frekvenser inom avtalad tid utan tagit flera år på sig. Mashhour instämmer i Sams slutsatser och sammanfattar med att Osloavtalet gav möjligheter till utveckling, "men Israel spelar ut det ena kortet efter det andra för att kräva sin egen rätt, utan att visa sin vilja till samarbete och fred. Nu ligger alternativen för en lösning av konflikten synliga på bordet och omvärlden måste ge stöd för en hållbar utveckling".

Omvärlden måste ställa krav

"Israel kan inte fortsätta agera som de gör utan att bli mer och mer sårbart för en

som varar tre månader, för att genomföra mina affärer", fortsatte Sam.

Förlorade sina rättigheter

Numera presenterar Sam sig som en "god palestinier"⁴. Med det menar han (citater) "en tålmodig person som upplever sin energi ebba ut". Han väntade tills han fått sitt palestinska ID. När han fick det fick han samtidigt veta att han inte kan läsa vidare vid Tel Avivs universitet och inte längre köra sin israelisk registrerad bil, vilket innebar att han förlorade sina kunder i västra Jerusalem. "Det sker inget för att inspirera till utveckling, 85 % av marknaden för telekommunikation går fortfarande genom Israel. Förändring kan bara ske genom att omvärlden reagerar", avslutade Sam sin berättelse.

För några dagar sedan, på ledighet i Ramallah, träffade jag vänner som besökt oss i Sverige. Mashhour Abu Daqqa, minister för transporter och telekom 2007-2012, berättar att han avgick i våras och att han nu tagit upp sitt tidigare samarbete med Sam Bahour som utvecklingskonsult.

omvärlds krav på förändring. I det arbetet behöver EU behöva vara mer aktivt stödjande, inte minst i handelspolitiken. Palestina måste å sin sida få fram en nationell enhet. Det handlar om samexistens med lika rättigheter under en gemensam lag. Moses fick inget pass på Sinai, utan en idé", avslutar Mashhour.

Så kommer Mashhours vän sedan studietiden i England, Basem Masry, in i rummet med ett bullrande välkomstskrätt. Basem var ansvarig på den palestinska sidan för att överenskommelserna i Osloavtalet dokumenterades och känner väl till Sverige efter många besök på 90-talet.

"Har du berättat för vår svenske vän om Moses' idé och våra pågående projekt?" ropar han från dörren. "Bra, då tar jag med honom ut på fältet i morgon så att han får se hur vi jobbar med innovationer för förändring. Jag hämtar dig kl 9 så kör vi till Bil'in, nära Ramallah", ropar Basem.

"Gärna", svarar jag, och ser fram emot en spännande dag med inspirerande möten och en berättelse till mitt nästa resebrev från Västbanken. Det sista. ■

Kenneth Kimming

¹ Rapporter från B'Tselem speglar på flera sätt situationen på Västbanken:
<http://www.btselem.org/publications>

² Läs gärna <http://imeu.net/news/article003181.shtml>

³ <http://www.unhcr.org/refworld/publisher,ARAB,,,3de5e96e4,0.html>

⁴ Du kan också lyssna till Sam Bahour <http://epalestine.blogspot.com/>

⁵ <http://www.i-m-s.dk/article/former-palestinian-minister-speaks-out-web-censorship>

Jag befinner mig i Israel och Palestina som ekumenisk följeslagare på uppdrag av Sveriges Kristna Råd och Kyrkornas Världsråd, genom det Ekumeniska följeslagarprogrammet i Palestina och Israel (EAPPI).

De synpunkter/reflektioner som uttrycks ovan är personliga och delas inte nödvändigtvis av mina uppdragsgivare. Om du vill publicera hela eller delar av denna artikel eller sprida den vidare, var vänlig kontakta mig: (kenneth.kimming@gmail.com), och/eller någon av de ansvariga på Sveriges Kristna Råd; Karin Hallin (karin.hallin@skr.org) eller Jonas Thorängen (jonas.thorangen@skr.org).

"Genom Ekumeniska följeslagarprogrammet stödjer människor från olika delar av världen israeler och palestinier som arbetar för en rättvis fred".

Kyrkornas Världsråd driver det internationella projektet: Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel (EAPPI). Initiativet till projektet togs efter en förfrågan från kyrkoledare i Jerusalem. Programmet syftar till att genom internationell närvaro dämpa våldet, ge hopp om att en fredlig lösning är möjlig, främja respekten för folkrätten och öka omvärldens medvetenhet om ockupationens konsekvenser för israeler och palestinier. Kring den svenska delen i projektet, kallad SEAPPI, har ett tiotal kyrkor och kyrkorelaterade organisationer slutit upp med Sveriges Kristna Råd som huvudman.

Svenska Jerusalemsföreningens styrelse

Jerusalemsföreningens årsmöte hölls i januari Storkyrkoförsamlingen, Stockholm. Efter föredrag av prof. Stig Norin om skolans förste rektor Signe Ekblad, hålls årsmötesförhandlingar.

Den nya styrelsen valdes och består av följande personer:

Ordförande

Biskop Jan-Olof Johansson, Växjö, Östrabo, 352 39 VÄXJÖ, 070 – 541 58 57, sjs@brevet.nu

Vice ordförande

Stig Norin, Sandstensv 4, 752 67 UPPSALA, 018 – 46 95 57, 070 – 273 41 57, st.norin@telia.com

Sekreterare

Lars Aldén, Österleden 66 A, 352 42 VÄXJÖ, 0470 – 279 27, 0730 – 62 12 05, lars.alden@swipnet.se

Kassaförvaltare

Göran Rask, Norra Lilleskogsv 11, 441 96 ALINGSÅS, 0708 – 58 50 86, goran.rask@svenskakyrkan.se

Fadderbarnsansvarig

Britt Bergman, Körbärsv 6, 114 23 STOCKHOLM, 08 – 673 12 15, 0705 – 73 12 23
Kjell Jonasson, Vasav 209, 192 69 SOLLENTUNA, 0700 – 39 48 98, kjell.jonasson@svenskakyrkan.se

Bland deltagarna på Jerusalemsföreningens årsmöte i Stockholm fanns såväl förre ärkebiskopen Gunnar Weman som biskoparna Tore Furberg och Caroline Krook (ej på bild) Foto: LM Adrian.

Professor Stig Norin talade på Jerusalemsföreningens årsmöte i januari om skolans förste rektor. Foto: LM Adrian.

Ulrika Persson, Torkelsg 28 A, 753 29 UPPSALA, ulrika.persson@svenskakyrkan.se
Jonas Agestam, Solhem, Alsäter, 605 97 NORRKÖPING, 0767-62 71 77,
jonas.agestam@svenskakyrkan.se

Suppleanter:

Bosse Bonde, Falsterbogården 5, 239 40 FALSTERBO, 040-47 27 04,
bosse.bonde@telia.com

Kjell Thorbjörnsson, Kronoparksg 1, 542 42 MARIESTAD, 076-809 09 82,
margit-t@spray.se

Monica Lövestam Adrian, Stora Tvärg 35, 223 52 LUND, 0708-27 44 01,
monicaladrian@gmail.com

Filmen

Svenska skolan i Jerusalem efterlyses!

I Svenska Jerusalemstidskriften kunde man i nummer 2 år 1950 läsa att församlingar och andra intresserade kunde hyra filmen om Svenska skolan i Jerusalem genom Kyrkliga filmbyrån.

Filmen är troligtvis inspelad under Signe Ekblads sista år som rektor för skolan i Jerusalem innan staten Israel bildades år 1948 och skolan var tvungen att stänga på grund av de oroligheter som då uppstod. Filmen lär visa på det dagliga livet på den svenska skolan och i Jerusalem på 1940-talet.

Jag har eftersökt filmen både i Svenskt Filmarkiv och i Svenska kyrkans arkiv men med negativt resultat. Nu undrar jag om någon av denna tidskrifts läsare antingen har filmen i sin ägo, vet var den finns eller har sett filmen.

Hör i så fall av dig till Kristina Lindström tfn 046-13 66 06 eller 070-213 66 07 eller på e-post kristina.lindstrom@comhem.se

Gåvor till Svenska Jerusalemsföreningen

1 sept 2012–12 febr 2013 (jämfört med 1 sept 2011–12 febr 2012)

	20130212	20120212
Medlemsgåvor	34 550	32 850
Faddergåvor	112 150	139 862
Gåvor till skolan	523 240	461 583
Skolan, minnesgåvor	48 293	28 460
Skolan, födelsegåvor	94 100	63 666
Skolan, andra hyllningsgåvor	6 600	5 680
Gåvor till sjukhuset	2 783	8 150
Övriga gåvor	138 895	307 300
Kollekter	1 387 830	1 438 956
<i>Summa:</i>	<i>2 348 441</i>	<i>2 486 507</i>

Gåvoredovisning (15 november 2012–14 februari 2013)

Till minnet av Gunborg Andersson, Annette Fogelqvist, Karl-Gustav Andersson, Rune Wallin, Maj-Britt Gustafsson, Hans Althaimer, Gudrun Hansson, Sievert Pettersson, Ingrid Hildebeck, Maj Werner, John Ronnås, Ingrid Raattamaa, Lars Andersson, Inga Sjöberg, Karl-Magnus Börjesson, Göran Ljungberg, Birgitta Olsson, Inger Rönnertz, Lennart Sellberg, Ing-Marie Hjort, Halvard Claesson, Ragnar Landström, Evert Svensson, Gunilla Linder, Inga Odencrants, Maj Hedenberg, Ingrid Hammar, Jaques Tersmeden.

På födelsedag för Kerstin Fogelqvist Mårtensson, 80 år, Margareta Arvedson, 70 år, Bengt Collste, 100 år, Eva Bohlin, 80 år, Ulla Axén, 100 år, Maja Jönsson, 90 år, Henning Herrmann, 75 år, Susann Nilsson 60 år, Kurt Carlsson, 75 år, Monica Göransson, 50 år, Anders Runesson.

Vid nyårsmottagning på Östrabo hos Anna och Jan-Olof Johansson.

Till Ruth o Helge Ljungbergs minnesfond från Christer Erikson, Hild Bergman, Britt Bergman.

På guldbrylllopsdag för Barbro och Sven Lenhoff.

*Ur Sven Linders bildarkiv, den
förste sekreteraren i Svenska
Jerusalemsföreningen i början av
1900-talet.*

Kronprinsessan Louise, (damen med blommor) gift med Gustav VI Adolf, besöker Jerusalemsföreningens skola kring år 1930 tillsammans med danska drottningen Ingrid (t v). Drottning Ingrid var Gustav VI Adolfs dotter i första giftermålet med Margareta, och moder till nuvarande danska drottningen Margarethe.

Vill Du bli fadder till en av flickorna vid Den Gode Herdens skola i Betlehem?

Det kan Du blir genom att bli regelbunden understödjare av skolan.

Så här går det till: Du ger ett belopp till skolans verksamhet en gång i månaden eller i kvartalet eller så ofta det passar Dig. Beloppets storlek avgör Du själv. (Föreningens åtagande för en elevplats är för närvarande ca 4 500:-/år). Pengarna går inte till enskilt barn utan till skolans verksamhet. Men Du får namn på och uppgifter om den flicka som Du är fadder till och kan om Du vill få en personlig kontakt med henne.

Fyll i talongen nedan och skicka den till Britt Bergman (adress se sista sidan). Hon kommer då att ta kontakt med Dig och ge mer information.

Ja, jag vill bli fadder:

Namn .....

Adress .....

Tel .....

POSTTIDNING B
BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning åter-
sänds försändelsen med nya adres-
sen på framsidan (ej adressidan).

Adressändringar och retur till
Svenska Jerusalemsföreningen:
Sven Lenhoff,
Österleden 64 B, 352 42 VÄXJÖ

Glöm inte att anmäla adressändring! Posten skickar inte tillbaka några tidskrifter längre!

Adresser i Det Heliga Landet

Vår skola i Betlehem har adressen: The Good Shepherd's Swedish School,
P.O.B. 64, Betlehem, via Israel. Tel och fax Betlehem 00 972-2-2742204.

Sjukhusets namn och adress är: Hussein bin Talal's Hospital, P.O.B. 67,
Betlehem, via Israel.

E-post till skolan: gsss@p-ol.com

Föreningens representant i Det heliga landet är Solveig Hanna:

Solveig Hanna, mobiltel: +972 577 689010, bostad i Jerusalem: +972 2 6717981.

E-postadress: Solveighanna@gmail.com

Adresser i Sverige

Jerusalemsföreningens hemsida: www.jerusalemsforeningen.se

Ordförande, biskop Jan-Olof Johansson, Östrabo, 352 39 VÄXJÖ,
tel och fax 0470-309 45, ansvarig utgivare för tidskriften. E-post: sjs@brevet.nu

Sekreterare Lars Aldén tel 0730-62 12 05. Österleden 66 a, 352 42 Växjö
e-post: lars.alden@swipnet.se

Redaktör för tidskriften: Lars Micael Adrian, Stora Tvärgatan 35, 223 52 Lund,
tel 046-18 88 10, 0727-43 82 41, e-post modgun@telia.com

Ansvarig för fadderbarnsverksamheten: Britt Bergman, Körsbärvägen 6,
114 23 Stockholm, tel och fax 08-673 12 15, mobil 070-573 12 23.

Ansvariga för gåvoredovisning, adressregister och utskick av gåvoblanketter:
Barbro och Sven Lenhoff, Österleden 64 B, 352 42 VÄXJÖ, tel 0470-393 27,
e-post: sven.lenhoff@lyckansberg.net

Lundakretsen:

Kristina Lindström, Nyckelkroken 15, 226 47 Lund, tel 046-13 66 06.
e-post: kristina.lindstrom@comhem.se

Norrköpingskretsen:

Jonas Agestam, Solhem Alsäter, 605 97 Norrköping, tel 011-33 52 06.
e-post: jonas.agestam@svenskakyrkan.se

Årsavgiften, som ger rättighet att få tidskriften är minst 150 kr.
Plusgiro 20 69 - 3 • Bankgiro 401-3330
ISSN 0346-2307